

KŪRYBOS REGIONAI TARP INDIVIDO IR BENDRIJOS

Tomas Kačerauskas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Filosofijos ir politologijos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva
El. paštas *Tomas.Kacerauskas@vgtu.lt*

Straipsnyje pateikiami kultūrinės regionalistikos apmatai, kultūrą suprantant kaip egzistencinę kūrybą. Kalbama apie kūrybą tiek siaurąja (kūrybinė veikla), tiek plačiąja (gyvenimo kūrimas) prasme. Teigiama, kad kūrybą abiem prasmėmis suponuoja įtampa tarp individo ir jo bendrijos, individui kuriant bendrijos tapatumą, o bendrijai – individui. Plėtojamos tezės: istorijos namai – bendrija, ugdanti individą, kuris tampa jos kismo herojumi; heroika neatsiejama nuo vaizdijimo: viena, individo veiksmu nulemta jo kaip vaizdinio herojaus vaidmens bendrijoje, kita, bet koks individas tampa herojumi tik bendrijos vaizdinėje aplinkoje; regionalistika suponuoja kūrybos komunikaciją, kurios turinys – individualaus egzistencinio projekto įgyvendinimas bendrijos regiono aplinkoje; komuniikuojama bendrijoje, kuri su individu keičiasi vaidmenimis; tiek individas, tiek jam analogiška bendrija užima tarpinę padėtį: jų tapatumo slinktyje uždaro vienus ir atveria kitus komunikacijos kanalus; kiekvienas herojus elgiasi pernelyg kūrybingai, t. y. išduoda bendrijos tradiciją per toli, nutraukdamas horizontaliąją komunikaciją tarp individų – išduodamos bendrijos narių; utopija kaip vietos tarpiskumas, t. y. bevietiškas vaizdinys naują gyvenamąjį (kūrybos) regioną – kiekvienos tampa bendrijos vėliava; kultūrinė regionalistika, būdama neatsiejama nuo egzistencinės fenomenologijos, yra pastarosios atmaina ir galimas raidos pavidalas; galima analogija tarp tokių nebendramačių dalykų kaip regionas ir fenomenas: individo regionas veikia jo egzistencinę kūrybą, kiekvienam naujam fenomenui iš naujo apibrėžiant gyvenamąsias ribas; tradicija išlaikoma tik ją perduodant naujais kūrybos komunikacijos kanalais, kurie atsiveria tarp skirtingų bendrijų kartų.

Reikšminiai žodžiai: kūrybos komunikacija, kultūrinė regionalistika, individas ir bendrija, egzistencinė kūryba.

doi: 10.3846/coactivity.2011.06

Įvadas

Kas yra kūrybos regionai? Kultūrą apibrėžiant kaip egzistencinę kūrybą, galima kalbėti apie kultūrinę regionalistiką, kuri apima egzistuojančio individo kūrybos horizontus. Egzistuoti reiškia judėti myriop tautinės bendrijos, kurios aplinkoje individas ugdomas kaip kūrybos agentas, takais tarp istorinės atminties ir utopinio vaizdijimo. Čia galima kalbėti apie individo ir jo bendrijos kūrybinę analogiją: jie kuria vienas kitą sąveikaudami

kaip egzistencinės aplinkos pirmasis ir antrasis planai, išryškinantys vienas kito tapatumo ribas. Tik kaip bendrijos herojus (ne tiek kaip didvyris, o kaip veikėjas), t. y. kuriantis naujas savo bendrijos tapatumo ribas individas teigia ir savo tapatumą. Ir atvirkščiai, bendrija ugdo savo individą, t. y. apibrėžia jo vaidmenį, kurį įgyvendindamas jis perkelia bendrijos kūrybinį horizontą. Individas yra kūrybos agentas keliomis prasmėmis. Viena, jis dalyvauja bendrijai

kuriant naują individų sambūvio *topos*. Antra, bendrijos fone jis kuria savo tapatumą. Tarp šių ribų reiškiasi jo kūrybinė veikla siaurąja prasme, individui būnant tiek laisvam, tiek nelaisvam: jis laisvas pakeisti savo bendrijos vaizdą, kurio aplinkoje jis neišvengiamai (nelaisvai) formavosi. Vaizdijimo (matymo) horizontas – kūrybos aspektas tiek, kiek kultūra reiškiasi kaip vaizdinė.

Taigi kūrybos regionų erdvumą suponuoją individo ir bendrijos sąveika jiems keičiantis vaidmenimis vaizdijamo kultūros horizonto atžvilgiu. Individas egzistuojamas išeina į vis naują bendrijos horizontą, kurį jis praplečia savo egzistencine kūryba. Individuali kūryba tampa kultūra tik po išbandymo viešame bendrijos žaizdre, kur ji įgauna naują gyvenimą, net individui mirus. Maža to, mirties perspektyva, atverianti egzistencijos (drauge – kūrybos) baigtį, paradoksaliai praplečia kūrybinę erdvę: kūrinio poveikimo sąlyga – jo išbaigtumas, kuris įgyjamas du kartus: autoriaus ir bendrijos pastangomis. Todėl galima kalbėti apie dvejopą istoriją: individo gyvenimo ir bendrijos gyvavimo. Pirmoji istorija kuriama antrosios aplinkoje, ir atvirkščiai.

Egzistencinę kūrybą lydi išėjimas iš vienos istorijos į kitą individui veikiant tapatėjimą bendrijos, kurios regione individas ieško tapatumo. Tačiau tapatumo regionas iškyla susiklojant individo ir bendrijos sukurtinoms gyvenimo (gyvavimo) istorijoms. Nors šių istorijų egzistenciniai planai – skirtingi, jų perspektyvos susikerta praplėsdamos tiek individo, tiek bendrijos vaizdijimo erdvę. Vaizdijamumas čia nereiskia netikrumo: priešingai, tikrai tai, kas iškyla mūsų žiūros horizonte, kuris apima siekius ir prisiminimus. Istoriją – tiek individualią, tiek bendrijos – prisimename veikiami savo kūrybinių siekių, todėl galima kalbėti apie savo ateities prisiminimą, kuris iškyla bendrijos istorinėje aplinkoje. Šia prasme individas gyvena veikdamas bendrijos gyvavimą, o bendrija gyvuoja veikdama individo gyvenimą. Gyvavimo ir gyvenimo sąveika apibrėžia egzistencinės kūrybos regionus, kurie susiklodami atveria tapatumo erdvę.

Tapatėjimas – neišvengiamas kūrybos aspektas: kurdami tiek siaurąją, tiek plačiąją

prasme, kuriame savo tapatumą. Tapatumas – tai pavidalas, iškilęs tam tikroje vaizdinėje perspektyvoje. Šio pavidalo ribos vis iš naujo susiklosto kaip individo ir bendrijos kūrybos reljefas. Todėl kalbama apie tapatėjimą kaip įribinimo procesą, o ne tapsmą kaip rezultatą. Tapatėjimo kūrybiniai aspektai nagrinėtini iš dviejų perspektyvų: tapatumo kūrimo ir tapatėjimo kūrybos – tiek siaurąją, tiek plačiąją prasme – metu. Čia kyla klausimas, koku mastu galima kalbėti apie tampančią bendriją kaip kūrybos agentę. Bendrija – individo kūrybos aplinka, kuri kinta individui ieškant savo tapatumo. Kitaip tariant, bendrija kuria individą, kuris tapatėdamas keičia jos pavidalą kūrybos regione. Drauge bendrija kuria savo istoriją, kurios dalyvis yra individas.

Šiame rašinyje panagrinėsiu kūrybos regionus, kurie driekiasi tarp individo ir bendrijos. Tai ne tiek analizė, kiek sukurtinos knygos *Individas istorinėje bendrijoje* programa. Skyriuje *Individo ir bendrijos sąveika* panagrinėsiu šių regionų prielaidas, *Kūrybos komunikacijos regionai* – kūrybos regionus bei jų sąsajas, galiausiai, skyriuje *Kūrybinės regionalistikos prieigos* – kūrybos regionų tyrimo kelius.

Individo ir bendrijos sąveika

Individas būdamas „politinė būtybė“ (Aristotelis) yra istorinis. Individo politiškumas suponuoją jo dalyvavimą tam tikros bendrijos viešame reikale (*res publica*), kuris kuriamas drauge su kitais individualiais. Viešas reikalas yra viešas tiek, kiek jį veikia individas, priklausantis savo bendrijai. Priklausymas reiškia tiek jos tradicijos puoselėjimą, tiek rūpestį dėl naujybės, keičiantis tiek bendrijai kaip individo aplinkai, tiek pačiam individui. Kismas – tiek istorinės raidos, tiek kūrybingos visuomenės sąlyga: nesikeičianti visuomenė neturi istorijos ir nėra kūrybinga. Tačiau istorinė sąmonė – ir bendrijos tapatumo ašis bei tradicijos saugos veiksnys. *Istorijos namai – bendrija, ugdanti individą, kuris tampa jos kismo herojumi*. Individas kuria savo tapatumą puoselėdamas savo istorinę

bendriją, kuri priešinama kitoms bendrijoms kaip individualių ir socialinių tapatumų epicentras.

Ribos tarp bendrijų susiklosto po to, kai individai būdami skirtingų bendrijų mazgais jas sujaukia. Ši destrukcija gali būti laikoma ir kūrybingumo kriterijumi. Tačiau tapatumas – tiek individualus, tiek socialinis – galimas tik įgijęs tam tikras – horizontalias ir vertikalias – ribas, kurios išryškėja individui dalyvaujant bendrijose, kurios individo dėka susikerta. Bendrijų laikiškumas, kuris daro jas analogiškas individams, apima tiek jų istorinę kaitą, tiek egzistuojančio jų aplinkoje individo marumą. Herojiškumas yra marumo aspektas: bendrijos atsinaujinimo kaina – herojaus mirtis. Tačiau lygiai taip pat individas kuria savo tapatumą bendrijos mirties akivaizdoje. *Heroika neatsiejama nuo vaizdijimo: viena, individo veiksmu nulemta jo kaip vaizdijamo herojaus vaidmens bendrijoje, kita, bet koks individas tampa herojumi tik bendrijos vaizdinėje aplinkoje.* Šiuo aspektu galima kalbėti apie individo ir bendrijos vaizdinius santykius, kurių vardiklis – heroika.

Individo problema iškilo ne tiek atsiradus filosofinei antropologijai, sietinai su Sokratu, atgręžusiu filosofiją į žmogų, kiek su Sokrato heroika, kurią suponavo individo ir bendrijos konfliktas. Paradoksas: tik laisvas individas geba iškelti bendrijos svarbą. Viena, laisvė – kūrybos sąlyga; kita, laisvė, būdama neatsiejama nuo atsakingumo, ugdoma tam tikroje socialinėje bendrijoje. Nors kiekvienas individas ugdomas savo bendrijoje, jis iškyla kaip baustinas išsišokėlis, kuris savo kūryba keičia bendrijos nuostatas. Kitaip tariant, *bendrijoje išugdytas individas savo išsišokimais ugdo bendriją.* Sokratas atsisako gelbėti savo kailį pamynęs teisę – pilietiškumo pamatą, nors kaip tik už pasikėsinimą į polio pilietinę tradiciją jis nuteisiamas. Kiekviena istorinė bendrija turi savo sokratas, rodančius įvaizdinimo – drauge įtikrovinimo ir įgyvendinimo – kūrybinės ribas. Galima kalbėti apie tam tikro regiono (pavyzdžiui, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos) bendriją, kurios herojai, kartą nuteisti už savo įžulumą, toliau brėžia mūsų egzistencines ribas.

Šie heroikos pavyzdžiai daro regionalistiką periferine tiek filosofijos, tiek istorijos mokslų atžvilgiu: filosofija orientuota į bendrybes, o istorija – į atrastinių detalių sumą. Pirmoji pražiūri individus dėl savo bendrijų intencijų, o antroji juos išbarsto pakeliui į rekonstruotiną vaizdą. Ši tarpinė prieiga grasina nustumti plėtotiną regionalistikos diskursą į mokslo pakraščius, t. y. į periferinę tiek filosofijos, tiek istorijos atžvilgiu regioną.

Kūrybos komunikacijos regionai

Taigi galima kalbėti apie tam tikrą regioną, kuris traktuotinas ne tik ir ne tiek geografinė ar istorinė, kiek egzistencinė prasme. Štai kodėl kalbama ne tik apie istorinės bendrijos regioną kaip jos raidos aplinką, bet ir apie individo, bręstančio toje aplinkoje, tapatumo kūrimo regioną. Regionas suponuoja tam tikrus horizontalius ir vertikalius ryšius su kitomis teritorijomis: individo atveju kalbame apie įteritorinimą bendrijos atžvilgiu, bendrijos – apie įteritorinimą visuomenės, kaip aukštesnio laipsnio bendrijos, atžvilgiu. Pastaruoju atveju žemesnio laipsnio bendrija atlieka individo vaidmenį aukštesniosios atžvilgiu. Tačiau šie vaidmenys keičiasi priklausomai nuo individo – bendrijų mazgo – pirmenybių bei vaizdo perspektyvų, kurios horizontalius ryšius paverčia vertikaliais, ir atvirkščiai. Individo egzistenciniai siekiai, lemiantys jo vaizdines pirmenybes, neatsiejami nuo jo gyvenimo kūrybos, kurios horizonte jie iškyla drauge rodydami egzistencinį kelią. Šis vaizdo, egzistencijos ir kūrybos ratas, individui ieškant savo tapatumo bendrijos kontekste, sudaro kultūros, kupinos tradicijos ir naujybės prieštaros, turinį.

Taip priartėjame prie kultūrinės (kūrybinės) regionalistikos sąvokos, kuri apima tiek egzistencinės kūrybos, tiek tapatumo regionų, tiek individo bei bendrijos sąveikos, tiek istorinės aplinkos tapsmo aspektus. Kultūrinė regionalistika apeliuoja į kultūros kaip egzistencinės kūrybos regionus. Pati savaime, kultūra yra visada lokali, t. y. susijusi su gyve-

namosios *terra* įdirbimu. Tačiau būdamas atsakingas už puoselėtiną egzistencijos regioną, individas drauge rūpinasi moralės žemynu. *Regionalistika*, skirtingai nei regionalizmas, suponuoja egzistencinę komunikaciją, kurios turinys – individualaus egzistencinio projekto įgyvendinimas bendrijos regiono aplinkoje. Regionas čia nurodo ne centrinę moralės instanciją, kurios instrukcijos turėtų pasiekti atokiausius imperijos pakraščius. Priešingai, kiekvienas regionas tampa centru individui, įgyvendinančiam savo egzistencinį projektą, kuris keičia bendrijos vaizdijimo horizontą.

Komunikacija šiuo aspektu – vaizdijimo perkėlimas, sąveikaujant individualioms egzistencinėms nuostatoms vaizdijamame bendrijos moralės regione. Komunikacija – įteritorinimo aspektas tiek, kiek individas įdirba savo gyvenamąją *terra*, kuri yra ir kitų bendrijos narių puoselėtinasis kūrybos regionas. Tą patį galima pasakyti apie bendriją kaip individą aukštesnio laipsnio bendrijos atžvilgiu. Kitaip tariant, *komunikuojama bendrijoje, kuri su individu keičiasi vaidmenimis*. Pats vaidmenų keitimasis kaip ir tapatumo (tiek individo, tiek bendrijos) kūrimas – taip pat komunikacijos atmaina. Komunikacija galima tik tam tikroje *communis*, t. y. bendrijoje, kurios egzistenciniame regione kuria tapatumą individas, savo įgyvendintinu gyvenimo planu susiejantis bent kelias bendrijas. Todėl *tiek individas, tiek jam analogiška bendrija užima tarpinę padėtį: jų tapatumų slinktytys uždaro vienus ir atveria kitus komunikacijos kanalus*. Nors tradicijos perdavimas – svarbus komunikacijos aspektas, jį išlieka gyvybinga tik keisdamasi: tradicijai reikalinga naujybė, o kultūrai – vis nauji sklaidos būdai. Šis kismas – tiek kūrybingumo sąlyga, tiek jo kriterijus.

Vienas iš kūrybos komunikacijos kanalų – istorinis vaizdijimas, apimantis tiek bendrijos atmintį, tiek jos kūrybinius siekius. Istorinis vaizdijimas suponuoja skirtingų kartų bendriją, kurios tradicija perduodama iš kartos į kartą. Istorinis individo ugdymas apeliuoja į protėvių utopiją, įgyvendintiną kiekvienos kartos iš naujo. Maža to, pati utopija kiekvienai kartai

iškyla kaip vis kitoks vaizdijamas horizontas, verčiantis kitaip žvelgti į protėvių siekius. Ši vaizdinė komunikacija išplaukia iš istorinės prieigos, kuri tautos herojų verčia keistis vaidmenimis su jos išdaviku. *Kiekvienas herojus elgiasi pernelyg kūrybingai, t. y. išduoda bendrijos tradiciją per toli, nutraukdamas horizontalią komunikaciją tarp individų – išduodamas bendrijos narių*. Paslanki riba tarp perdavimo ir išdavimo žymi istorinės bendrijos gyvenamojo regiono judrumą. Perduodami pirmųjų priesakus, užtikriname savos bendrijos išėjusių narių gyvumą, kurio kaina – priesakų išdavimas į naują kūrybos regioną, kur jie įgauna kitus pavidalus. *Utopija kaip vietos tarpiškumas, t. y. bevietiškus vaizdijant naują gyvenamąjį (kūrybos) regioną – kiekvienos tampančios bendrijos vėliava*. Čia susiduriame su gyvenimo ir kūrybos konversija: gyvename kurdami savo egzistencinį projektą, o kuriame gyvenamojoje aplinkoje.

Kūrybinės regionalistikos prieigos

Galima kalbėti apie skirtingas kūrybinės regionalistikos prieigas, kurių nereikėtų tapatinti su metodais: tai veikiau gairės nei kelias (*odos*). Gairės visuomet keičia ir kelią, kuriuo nebegalima grįžti, nes jis nuolat keičiasi veikiamas egzistencinės kūrybos. Fenomenologinė egzistencinė prieiga apima bent kelis skirtingos plotmės dalykus. Viena, kalbama apie fenomenus, kurie nėra vien egzistencinės kūrybos veiksniai, kaip jie buvo traktuojami *Tikrovėje ir kūryboje* (Kačerauskas 2008). Fenomenai nelyginant riboženkliai žymi kūrybos regionus, kurie drauge – ir egzistencijos. Šiuo aspektu fenomenai – tam tikro gyvenamojo regiono žymenys, tai, ką vaizdijame kaip savo egzistencinės aplinkos ribinius taškus ir linijas. Nors šie taškai ir linijos žymi tam tikrą skirtingų plotmių – ne tik individo ir bendrijos žiūros laukų – sankirtą, jie lygintini su horizonto paslankia riba, kurios neįmanoma pasiekti keičiantis jo sandų režiams. Kita, egzistencinė prieiga jau suponuoja tam tikrus

regionus – moralinį, estetinį bei etinį. Jų sąveika, individui siejant atitinkamas bendrijas, taip pat nurodo paslankią ribą tarp persidengiančių kuriamo egzistencinio projekto įgyvendinimo teritorijų. Drauge tai – įteritorinimo projektas, kurį įgyvendina tapatėjantis individas istorinėje bendrijoje.

Kita prieiga – kultūrinė regionalistika – yra kaip tik tai, kas siekiama apibrėžti ar bent jau pateikti apmatus. Šiuo aspektu tai – tyrimų horizontas, kuris diktuoja tam tikras taktikas. *Kultūrinė regionalistika, būdama neatsiejama nuo egzistencinės fenomenologijos, yra pastarosios atmaina ir galimas raidos pavidalas.* Nors atrodo, kad prie kultūrinės regionalistikos galima priartėti ir kitu – ne egzistencinės fenomenologijos – keliu, būtent egzistencijos regionai, nužymėti istoriniais fenomenais, yra jos turinys. Kultūra čia nurodo egzistencinį išėjimą į vis naują individo tapsmo regioną, kuris drauge – bendrijos istorinė žemė, atkovoja jos herojaus. Individo egzistencinė kūryba, kaip *Tikrovėje ir kūryboje* (Kačerauskas 2008) buvo apibrėžta kultūra, neatsiejama nuo bendrijos teritorijos įdirbimo, t. y. įteritorinimo, kuris yra socialinės kūrybos aspektas.

Galima kalbėti apie vidurio kelio tyrimą keliais aspektais. Viena, jis radosi tarp egzistencinės fenomenologijos ir kultūrinės regionalistikos. Drauge tai – kelias tarp tam tikros mąstymo tradicijos kaip minties pradžios ir kūrybingos naujybės kaip minties gairės. Vadovavimasis gaire reiškia ir tam tikrą netikrumą: niekada nežinai, kur nuves kelias, kertantis įvairaus gamtovaizdžio regionus. Dėmesys egzistencijos regionams, išvedantiems iš kelio, – kitas vidurio aspektas. Kelias yra vidurio tiek, kiek jis veda sukurtinos egzistencijos viduriu – judėjimas juo ir yra gyvenimo projekto įgyvendinimas. Metafizinis turizmas šiuo požiūriu – bėgimas nuo savęs, kurio tapatumas skleidžiasi tam tikro regiono aplinkoje, kurioje bręsta ir bendrija. Šiuo aspektu tai – vidurio kelias kaip balansavimas tarp individo kūrybinių siekių ir bendrijos nuostatų, kurias keičia tie siekiai, iškilę bendrijos aplinkoje. Čia galima kalbėti apie *analogiją tarp tokių nebendramačių dalykų kaip regionas ir*

fenomenas: individo regionas veikia jo egzistencinę kūrybą, kiekvienam naujam fenomenui iš naujo apibrėžiant gyvenamąsias ribas. Analogija čia išskyla kaip regiono ir fenomeno vaidmenų pasikeitimas, naujybei perkliant tradicijos ribas tiek, kad tarp nebendramačių, t. y. nesusieinančių teritorijų randasi pasienio zona.

Naujybė ir tradicija įgaudamos tiek fenomenų, tiek regionų pavidalus taip pat keičiasi vaidmenimis: naujybė apeliuoja į tradiciją, kurios perdavimo sąlyga – reiškimosi naujumas pasikeitus bendrijos siekių įgyvendinimo laukui. Kitaip tariant, *tradicija išlaikoma tik perduodant ją naujais komunikacijos kanalais, kurie atsiveria tarp skirtingų bendrijos kartų.* Individualus tradicijos laužymas iškeliant vis naujas įgyvendintinas utopijas yra kaip tik tai, kas užtikrina komunikaciją tarp bendrijos skirtingų kartų siekių. Herojiškumas reiškiasi ne bandant užkonservuoti bendrijos tradiciją, bet siekiant ją perduoti naujiems egzistencijos regionams, kur ji įgauna vis kitus pavidalus. Ši kaita, išryškėjanti egzistencinės regionalistikos kontekste, yra tradicijos gyvavimo sąlyga. Tradicija gyva tik keisdama si nelyginant vėliava, plaukstoma permainingų vėjų keliaujančio vėliavnešio skirtinguose egzistencinės kūrybos regionuose.

Siaurąja prasme – kalbant apie taktikas – prieigų sankirta atveria naujas tradicinių problemų (būtent fenomenologijos) perspektyvas. Viena, fenomenologijos priemonės – suskliautimo, *epochė*, transcendentaliosios redukcijos, intencialumo, pasaulio atvirumo – čia persmelkia kultūrinės regionalistikos apmatus, kurie atitinka tam tikrą filosofinę tradiciją. Kita, nauja tyrimo strategija šioms priemonėms – drauge fenomenologijos tradicijai – teikia naujus pavidalus: be kultūros fenomenologijos kontekste iškilusio įdirbimo, kuris apima įgyvendinimą, įdvasinimą, įkūnijimą, įkalbinimą, čia atsiranda įteritorinimas bei įribinimas. Įteritorinimą (kaip ir įribinimą) lydi išteritorinimas (išribinimas) bei atiteritorinimas (atribinimas), kurie keičiasi vaidmenimis skirtinguose bendrijos įdirbamos *terra* regionuose.

Šalia egzistencinės regionalistikos bei kūrybos fenomenologijos kultūrinei regionalistikai reikalinga politinė bei socialinė filosofija, LDK istorija, tautinio tapatumo diskursas, komunikacijos studijos, estetika, hermeneutika, civilizacijos studijų ištekliai. Visa tai sudaro skirtingus tyrimo regionus ir tinka tarpdalykinėms nuostatoms, kurios atliepia tiek plačią studijų geografiją, tiek siaurą pereigą tarp šių mokslo strategijų. Tarpiskumas – bene svarbiausia kultūrinės regionalistikos ypatybė, suponuojanti ribų diskursą tiek plačiąja, tiek siaurąja prasmėmis. Plačiąja prasme tai leidžia kalbėti apie bendrijos ribas jos individo atžvilgiu, apie individo kūrybos ribas bendrijos aplinkoje, apie utopijos ribas visuomeninio *topos* atžvilgiu, apie tradicijos ribas naujybės tapsmo kontekste, apie individo egzistencinio išėjimo į naują gyvenamąją aplinką ribas, apie vaizdumo ribas girdijimo pakraščiuose, galiausiai, apie ribų ribas. Siaurąja prasme tai – ribos tarp minėtų ir nemintėtų mokslinių prieigų, kurios veda ir prie klausimo apie ribas tarp mokslinių siekių bei gyvenimo strategijų.

Šioje įvairaus plano regionų parodoje nebelieka pagrindinių autorių, kuriais remtųsi tyrimas. Kitaip tariant, pirmasis ir antrasis planai keičiasi vaidmenimis skrodsdami regionų ribas. Nors išlieka nuorodų į minėtų mokslo prieigų svarbiausius atstovus, pirmajame plane čia gali vaidinti tokios figūros kaip Cz. Miłoszas (1980) (literatūros regionas) ar M. K. Sarbievijus (1995) (kultūros istorijos regionas): regiono herojai čia iškyla stambiu planu, globalioms figūroms liekant fone. Be to, šis tarpdalykinis tyrimas yra mažiau priklausomas nuo kurios nors mokslo šakos klasikų: vietoj autoritetų raštų interpretacijos pateikiama komunikacija su jais iš tam tikros – būtent kultūrinės regionalistikos – perspektyvos.

Darbo naujumas kyla ne tiek dėl naujų prieigų: nei egzistencinė fenomenologija, nei kultūros studijos, nei ribų diskursas, nei regiono studijos, nei civilizacijų studijos, nei komunikacijos strategijos, net vizualumo tyrimai, pasitelkiami kultūrinėje regionalistikoje, nėra nauji. Naujas yra jų derinimo būdas arba žiūros perspektyva,

iš kurios žvelgiama į kūrybos (egzistencinius) regionus bei jų reiškinius. Viena, kultūrinė regionalistika atliepia prieigų pliuralumą, kuris atitinka egzistencinių regionų įvairovę. Kita, į šias prieigas taip pat žiūrima kaip į tam tikrus (tyrimo) regionus, kurių nebendramatiškumas įveiktinas jų egzistenciniu turiniu, persmelkiančiu atskirų kūrybos regionų ribas.

Minėtos prieigos suponuoja tam tikrą dėlionę, kuri gali būti pratęsta judant bet kurio nagrinėjamo regiono pakraščiu. Šiuo aspektu tyrimas nėra baigtinis, kaip nėra baigtinė kultūros fenomenologija, plėtota *Tikrovėje ir kūryboje* (Kačerauskas 2008). Tai, kad kultūros regionalistikoje vadovaujamasi kita strategija, rodo kultūros tyrimų horizontalumą arba regionalumą vietoj vertikalumo, būdingo metafiziniams gręžiniams. Taigi gelmių geologijai čia priešinama platumų geografija. Tiesa, pastaroji kaip strategija nesuponuoja apžvalgų ir parodų taktikų. Priešingai, tyrimas nukreiptas į egzistencijos regionus, kurio mazgas – individas, surišantis skirtingas bendrijas.

Taigi kultūrinė regionalistika suponuoja daugiaplanę tyrimo strategiją. Viena, nagrinėtinas individo ir bendrijos santykis istoriniuose kultūros regionuose. Kita, skleistini individo laisvės bei istorinio vaizdijimo klausimai, nagrinėtini kultūros istoriniai bei civilizaciniai aspektai, analizuotini istorinės visuomenės ugdymo bei estetiniai pjūviai. Reikšminiai žodžiai, persmelkiantys visą tyrimą, yra individas, bendrija, istorija, vaizdijimas, kultūra, kūryba, egzistencija, sambūvis, tapatumas, viešybė, regionas, utopija, heroika, komunikacija, medijos, ugdymas.

Įvairius kultūrinės regionalistikos skyrius sieja dėmesys LDK kultūros ir politikos veikėjams, politinio sambūvio klausimams, vizualumo perspektyvoms, medijomis paremtai kultūrai, kultūros naratyvams, regionų bei teritorijų sampratoms, egzistencinei kūrybai, tradicijos perdavimui, tikrovės ir išmonės santykiui, individo ir bendrijos ugdymui, estetinei hermeneutikai.

Nagrinėtinios temos ir problemos, susikirsdamos vertikalčiai (iš individo savo istorinėje

bendrijoje ir kūrybos regionų perspektyvos) ir horizontaliai (siejantis dalims skirtinguose skirsniuose), sudaro kultūrinės regionalistikos apmatų, kuriems reikalingi kultūros fenomenologijos metmenys. Kultūra kaip apmatų ir metmenų audinys maitinama egzistencinės kūrybos, kurioje susipina tiek individo siekiai, tiek jo bendrijos nuostatos. Todėl kultūros ir egzistencijos regionai, nors ir nesutampa, iškyla analogiškai (*ana ton logon*), *logos* čia suprantant kaip bendrijos tradiciją, kurios fone iškyla individas, perduodantis ją naujais utopijos kanalais.

Vietoj pabaigos: kultūrinės regionalistikos ribos

Kultūrinės regionalistikos tyrime nagrinėti individo ir istorinės bendrijos santykiai, jiems vaidinant svarbų vaidmenį vienas kito tapatėjimo bylose. Taip siekiama nubrėžti apmatų susiklojantiems egzistencijos ir istorijos regionams: egzistuojame istoriškai priklausydami savo tautinei bendrijai, kurios istorija įrašoma jos individų gyvenimu. Individo ir bendrijos analogija pasireiškia kaip sąveika vienam kuriant kito tapatumą. Tai ir sudaro kultūros turinį, kuris apima įvairius žmogaus kūrybos lyčių ribojimosi aspektus. Todėl kultūrinė regionalistika neatsiejama nuo tokių kultūros studijų pakraščių kaip istorika, komunikacijos tyrimai,

miesto studijos, lyčių studijos, medijų analizė, biografijos studijos, vizualumo studijos, familistika, prasmės hermeneutika. Kyla klausimas, ar galima ir ar reikia matyti kiekvieną iš šių kultūros regionų be perspektyvos, atsiveriančios gretimame regione. Mano žiūros taktika: eiti nuo vieno kultūros regiono prie kito turint omenyje kitas perspektyvas. Tačiau turėjimas omenyje nereiškia žiūros primetimo: priešingai, kiekvienas regionas praplečia ne tik gretimų regionų prieigos taktikas, bet ir keičia tyrimo strategiją. Tirtinų kultūros regionų susiklojimas suponuoja žiūros kaitą, kurios išdava – pasikeitusi matymo perspektyva po tam tikros pabaigos. Būtent šis pokytis išryškintas straipsnio pabaigoje, o ne nužymėta strategija jo pradžioje pagimdo vieną ar kitą kūrinių. Kitaip tariant, kultūrinės regionalistikos tyrimas subręsta tuomet, kai jis atveria kitas kultūros tyrimų strategijas.

Literatūra

Kačerauskas, T. 2008. *Tikrovė ir kūryba: kultūros fenomenologijos metmenys*. Vilnius: Technika. doi:10.3846/1444-M

Miłosz, Cz. 1980. *Dolina Issy*. Paris: Institut littéraire [vertimas į liet. k., Milošas, Č. 1991. *Isos slėnis*. Vilnius: Vaga].

Sarbievijus, M. K. 1995. *Lemties žaidimai* [Ludi fortunae]. Vilnius: Baltos lankos.

CREATIVE REGIONS BETWEEN AN INDIVIDUAL AND THE COMMUNITY

Tomas Kačerauskas

The article deals with the sketches of cultural regionalistics while culture has been understood as existential creation. Creation both in narrow (creative activity) and broad (creation of life) sense has been analysed. According to the author, creation in both senses has been presupposed by tension between an individual and his community while the individual creates identity of the community and the community creates identity of the individual. The theses have been developed as follows : the house of history is community educating the individual, who becomes a hero of its change; heroics is inseparable from imagining; on the one hand, activity of the individual has been presupposed by his role in the community while he is an imagined hero. On the other hand, every individual becomes the hero only in the visual environment of community; regionalistics presupposes creation communication, the content of which is realization of individual existential project in environment of community's region; communication is possible in the community, which changes its role with the individual; both the individual and analogous to him (her) community take transitional place: the motions of their identities close one and open another communicative channel; every hero behaves creatively, i.e. transfers tradition of the community to far away by interrupting horizontal communication between the individuals; utopia as transitional place, i.e. no place by imagining new creative region is a flag of every becoming community; cultural regionalism being inseparable from existential phenomenology is a variant of the latter and possible form of development; analogy between such incommensurable things as region and phenomenon is possible: individual region influences his (her) existential creation while every new phenomenon defines life borders anew; tradition has been saved only by transferring to the new channels of creation's communication while these channels open between different generations of community.

Keywords: creation communication, cultural regionalistics, individual and community, existential creation.

Įteikta 2010-12-20; priimta 2011-01-20